

zbliżony do wartości spotykanych w Syrii i do pewnego stopnia w zachodnich prowincjach, ale jednocześnie przewyższa koszty zakupu tych samych towarów na terenie Egiptu czy Babilonii¹³. Na temat kosztów utrzymania w Jerozolimie dysponujemy odosobnioną informacją w źródłach hebrajskich, zgodnie z którą Hillel z rodziny wydawał dziennie żyjąc bardzo skromnie ok. $\frac{1}{4}$ denara czyli 4 asy¹⁴. W kilku dalszych tekstach występują wzmianki o cenach 1 funta orkiszu, wahających się od 1,1 do 1,3 asa¹⁵. Z kolei biorąc za podstawę dane pochodzące z terenów zachodnich prowincji, głównie Italii, można przyjąć, iż modius zboża /pszenica/ kosztował zazwyczaj od 2 do 4 sesterców, czyli za funt chleba płacono poniżej 1 asa, ok. 0,92 asa. Ilość ta wystarczała na codzienne wyżywienie dla jednej osoby¹⁶.

Spróbujmy teraz przyjrzeć się bliżej opowieści o cudownym rozmnożeniu chleba. Wydarzenie w pełniejszej wersji zostało zrelacjonowane w ewangeliiach św. Marka /6, 35-44/ i św. Jana /6, 1-15/. Kiedy Chrystus Pan zdecydował się nakarmić zgromadzone na pustkowiu 5000 osób, jeden z apostołów /wg św. Jana był to Filip/ zwrócił się z pytaniem, czy kupić w tej sytuacji chleba za 200 denarów. Ważne stwierdzenie występuje w wersji św. Jana /6, 5/, gdzie Filip wyraża obawę, że ilość chleba zakupiona za

brników, CT 43/1973/ z. 2, 68 nn.; Sperber, Money, dz.cyt., 29 nn.

- 13 Pesakh. 8; Sperber, Money, dz.cyt., 126 nn.; S. Mrozek, Ceny we wschodnich i zachodnich prowincjach rzymskich w okresie wczesnego cesarstwa, w: Prowincje rzymskie i ich znaczenie w ramach Imperium, Wrocław-Gdańsk 1976, 106 nn.
- 14 B. Yoma 3, 7; por. Seneca, Epistola 2, 6, 80, 7; CIL IV 5380, 8561, 8566.
- 15 M. Baba Mezla 5, 1; M. Shek. 4, 9; M. Kel. 17, 11; M. Pe'a 8, 7; M. Eruv. 7, 10, 8, 2; M. Shev. 8, 4; T. Dem. 5, 11; Sperber, Money, dz.cyt., 102 nn.
- 16 Tacitus, Annales XV 39; II 87; CIL IV 4811, 1858, 5380; N. Jasny, Wheat prices and milling costs in classical Rome, Baltimore 1944, 135 nn.; R. Etienne, Życie codzienne w Pompejach, tłum. T. Kotula, Warszawa 1971, 162; Mrozek, Prix, dz.cyt., 10 nn., 22 nn.; R. Duncan-Jones, The price of wheat in Roman Egypt under the Principate, Chiron 6, 1976, 251.